

**UCHWAŁA NR XXXVII/332/2023
RADY GMINY KRASNOPOL**

z dnia 30 czerwca 2023 r.

w sprawie przyjęcia "Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krasnopol na lata 2023-2026"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023r. poz. 40, poz. 572) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, poz. 951) po uzyskaniu opinii Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków sygnatura S.5120.2.2022.JSD z dnia 16.05.2023 r., uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krasnopol na lata 2023 - 2026”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Krasnopol.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Wacław Kowalewski

Załącznik do uchwały Nr XXXVII/332/2023
Rady Gminy Krasnopol
z dnia 30 czerwca 2023 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KRASNOPOL NA LATA 2023 – 2026

Opracował: Mirosław Hołubowicz

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	3
1. Podstawa prawna opracowania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krasnopol.....	5
2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.	5
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	6
3.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	7
3.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	9
3.1.1. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego.	9
3.1.2. Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020.....	9
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	11
4.1. Relacja Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krasnopol wykonanymi na poziomie gminy. .	11
4.1.1. Zintegrowany Program Rozwoju Lokalnego Gminy Krasnopol	11
4.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Krasnopol.	11
4.1.3 Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Krasnopol.....	16
4.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	16
4.2.1. Zarys historii gminy.....	16
4.2.2 Krajobraz kulturowy.	17
4.2.3. Zabytki nieruchome.....	18
4.2.4. Zabytki archeologiczne.....	21
4.2.5. Zabytki ruchome.....	37
5. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	37
6. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	38
6.1. Priorytety, kierunki i zadania programu opieki.	38
7. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	39
8. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	40
9. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	40

WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, to również dorobek naszych czasów. Najczęściej utożsamiamy dziedzictwo kulturowe z archeologią, architekturą i sztuką. Również dawne formy gospodarowania (np. sposoby uprawy roli, sposoby produkcji różnych wyrobów charakterystycznych dla danego regionu) oraz wiele innych przejawów życia i rozwoju społeczności stanowią elementy naszej kultury. Pamiętać zatem musimy o bogactwie nieodnawialnych źródeł informacji o życiu i działalności naszych przodków oraz potrzebie zachowania tych źródeł dla przyszłych pokoleń. Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków jest coraz powszechniejsza wśród władarzy oraz mieszkańców naszej gminy. Dbanie o należyty stan i atrakcyjny wygląd zabytków jest naszym obywatelskim obowiązkiem. Rewitalizacja poszczególnych obiektów jest szansą na ich uratowanie. Tym bardziej, że na terenie gminy jest niewiele zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Opracowanie programu opieki nad zabytkami jest koniecznością przewidzianą ustawą oraz potrzebą społeczną. Jest również ważnym czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy, pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o ich dobrą kondycję. Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krasnopol na lata 2023 – 2026 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego. Program opieki nad zabytkami stanowi podwalinę współpracy pomiędzy samorządem gminnym, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta rozwijana w kolejnych latach powinna przynieść lokalnej społeczności wymierne korzyści – zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Tworząc Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krasnopol założono, że zasoby regionalnego dziedzictwa kulturowego są zasadniczym czynnikiem wpływającym na kształtowanie naszej tożsamości regionalnej.

Nadrzędnym celem opracowania Programu jest podejmowanie działań dążących do znaczącej poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego gminy, poprzez określenie działań organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach gminy, a także włączenie zabytków w rozwój gospodarczy i społeczny gminy oraz zaszczepienie świadomości potrzeby, zasadności i sposobów ochrony zabytków wśród mieszkańców. Opracowując Program Opieki nad Zabytkami bazowano na zadaniach, które z mocy ustawy należą do zadań własnych gminy. W założeniach opracowanie Programu Opieki nad Zabytkami ma przyczynić się do poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego, która będzie nie tylko uatrakcyjnieniem gminy na rynku turystycznym, nadaniem zabytkom właściwych funkcji ale również podniesieniem świadomości walorów dziedzictwa kulturowego. Podniesienie jakości warunków życia mieszkańców jest

związane bezpośrednio z jakością przestrzeni kulturowej gminy. Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krasnopol dotyczy zatem działań decydujących o stanie zasobów i walorach gminy mających na celu poprawę funkcjonowania materialnego dziedzictwa kulturowego. Ważnym jest, aby poprawa ta dokonywała się przy współudziale lokalnej społeczności i zaangażowaniu jej członków w pracę zawodową.

Wiele elementów budujących Program zaczerpnięto z odpowiednich polityk, programów i planów sektorowych o randze krajowej, wojewódzkiej i powiatowej. Zaproponowane w Programie Opieki nad Zabytkami działania mają pomóc w poprawie substancji zabytkowej, jej rewaloryzacji oraz upowszechnianiu i promowaniu dziedzictwa kulturowego zaś proponowane rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z zakresu ochrony zabytków.

1. Podstawa prawna opracowania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krasnopol.

Podstawą prawną do opracowania „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krasnopol na lata 2023-2026” jest art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. (Dz. U z 2022 r, poz. 840 ze zm.).

Programy mają na celu:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zgodnie z art. 5, art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy.

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.)
2. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559 z późn. zm.)

3. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 z późn. zm).
4. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 z późn. zm).
5. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503 z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021 r. poz. 1899 z późn. zm.).
7. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351 z późn. zm.).
8. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916)
9. Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 172, poz. 1018).

3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 3 określa definicję zabytku:

- a) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- b) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt a;
- c) zabytek ruchomy - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt a;
- d) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Ustawodawca odróżnia na gruncie ustawy ochronę zabytków sprawowaną przez organy administracji publicznej od opieki nad zabytkami.

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;

- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Jest to katalog otwarty i nie wyczerpuje wszystkich rodzajów działań, jakie mogą być podejmowane w ramach realizowania ochrony zabytków. Powyższe oznacza, że organy administracji publicznej mogą podejmować inne działania w celu realizowania dyrektyw płynących z tej regulacji.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Opieka nad zabytkiem ma charakter zindywidualizowany. Odpowiedzialny za nią jest bowiem aktualny dysponent zabytku, czyli jego obecny właściciel lub posiadacz. Sprawowanie opieki nad zabytkiem oznacza konieczność przestrzegania przepisów ustawy o zabytkach.

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego definiuje niematerialne dziedzictwo kulturowe jako praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności - jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową - które wspólnoty, grupy i w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności

3.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Uchwałą nr 82 z dnia 13 sierpnia 2019 r. Rada Ministrów przyjęła Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 (M. P. z 2019 r. poz. 808). Głównym celem Krajowego Programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Dokumentem wyznaczającym politykę państwa w zakresie związanym z rozwojem kultury jest Narodowa Strategia Rozwoju Kultury 2004-2013. W celu poszerzenia problematyki w kontekście polityki rynkowej opracowano jej uzupełnienie na lata 2004-2021.

Celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kultury w regionach.

Cele cząstkowe:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
3. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury.
4. Wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury.
5. Poprawa warunków działalności artystycznej.
6. Efektywna promocja twórczości.
7. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
8. Zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Jednym z instrumentów realizacji strategii jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”, którego celem jest poprawa stanu i dostępności zabytków poprzez:

- a) tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- b) kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele społeczne,
- c) zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- d) tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,

- e) promocję polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą,
- f) wzmocnienie zasobów ludzkich w sferze ochrony zabytków,
- g) podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego,
- h) zabezpieczenie zabytków i archiwaliów przed nielegalnym wywozem za granicę.

3.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

3.1.1. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krasnopol jest zgodny z wyznaczonymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego (przyjętym przez Sejmik Województwa Podlaskiego Uchwałą Nr XXXVII/330/17 dnia 22 maja 2017r.) celami polityki przestrzennej, zasadami zagospodarowania przestrzennego województwa oraz zasadami ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego. W sferze kulturowej obejmującej ochronę dziedzictwa kulturowego przyjęto w planie ogólne zasady kompleksowych działań ochronnych i rewaloryzacyjnych oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego. W rozdz. 3. „Uwarunkowania wewnętrzne rozwoju zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego”, pkt 3.8. „Dziedzictwo kulturowe województwa” przedstawiono uwarunkowania historyczne rozwoju osadnictwa i środowiska kulturowego. Wymieniono najcenniejsze obszary i obiekty zabytkowe: zespoły urbanistyczne i ruralistyczne, obiekty sakralne, obiekty użyteczności publicznej, zespoły dworsko- i pałacowo-parkowe, zabytki techniki, obiekty militarne, cmentarze, miejsca kultu religijnego, stanowiska archeologiczne. Wskazano, iż wykorzystanie potencjału kulturowego dla rozwoju turystycznej funkcji województwa powinno być sprzężone z wykorzystaniem jego potencjału przyrodniczego. Dotyczyć to powinno w szczególności tych sytuacji, w których obiekty znaczące dla dziedzictwa kulturowego położone są w obszarach lub sąsiedztwie obszarów o bardzo wysokich walorach środowiska przyrodniczego, mających dobrą dostępność komunikacyjną i zachowany folklor lokalny. Wśród najcenniejszych obiektów na terenie województwa podlaskiego, z terenu Gminy Krasnopol jest kościół parafialny pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego wybudowany w 1862 r., dworek oraz spichlerz w Szejpiskach,

3.1.2. Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020

Misją Programu rozwoju kultury województwa podlaskiego jest dążenie do uzyskania społecznej poprawy w zaspokajaniu potrzeb kulturalnych, w tym jakości i poziomu uczestnictwa w kulturze oraz tworzeniu jej wartości przez jak największą liczbę mieszkańców województwa. W zakresie

ochrony dziedzictwa kulturowego, Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020, uchwalony 21 kwietnia 2008 r. opiera się na założeniach projektowych Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Podlaskiego na lata 2008 – 2011 z przedłużeniem na lata następne. Jednym z celów strategicznych jest: Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego. Podstawą tak sformułowanego celu jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju i upowszechniania kultury a także za poważny potencjał naszego regionu, służący wzrostowi konkurencyjności wobec innych regionów w zakresie atrakcyjności turystyki, inwestycji oraz powstawaniu nowych miejsc pracy w sektorze turystyczno-usługowym. Aby ocalić jak najwięcej z dziedzictwa przeszłych pokoleń, niezbędne jest podjęcie następujących działań:

- a. prowadzenie projektów badawczych związanych z dziedzictwem kulturowym w celu jego rozpoznania i udokumentowania,
- b. prowadzenie inwentaryzacji i ewidencji wszystkich kategorii zabytków,
- c. upowszechnianie wyników badań, wykorzystanie ich w procesach zarządzania kulturą oraz w gospodarce, inwestycjach, turystyce,
- d. rewaloryzacja zabytków, powiązana z ochroną zabytkowego krajobrazu kulturowego, dbałością o porządkowanie i kształtowanie detalu architektonicznego oraz „małej architektury”, zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (ochrona i rewaloryzacja zabytkowego budownictwa drewnianego – jako podstawowego wyznacznika tożsamości kulturowej regionu, zabytkowej architektury murowanej, zabytkowych parków, cmentarzy, zabytkowych zespołów obronnych i in.),
- e. rewaloryzacja przestrzeni publicznych zabytkowych układów urbanistycznych,
- f. systemowe zabezpieczanie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń,
- g. ochrona tożsamości kulturowej regionu, jego wielokulturowości, ze szczególnym uwzględnieniem działań w zakresie edukacji regionalnej,
- h. prowadzenie wielokierunkowych działań promocyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o roli, znaczeniu i konieczności zachowania dziedzictwa kulturowego,
- i. tworzenie szlaków turystyczno-kulturowych obejmujących najciekawsze miejsca i obiekty zabytkowe w województwie.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Relacja Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krasnopol wykonanymi na poziomie gminy.

4.1.1. Zintegrowany Program Rozwoju Lokalnego Gminy Krasnopol

Uchwałą Nr XIII/142/2016 Rady Gminy Krasnopol z dnia 16 marca 2016 r. uchwalony został Zintegrowany Program Rozwoju Lokalnego Gminy Krasnopol, w którym nakreślone zostały cele strategiczne rozwoju Gminy.

Cel strategiczny: Wzrost sprawności zarządzania Gminą dla efektywnej realizacji polityki publicznych z wykorzystaniem form partnerstwa i partycypacji mieszkańców.

1. Planowanie przestrzenne uwzględniające potrzeby gospodarki lokalnej i inwestorów zewnętrznych.
2. Rozwój zasobów ludzkich gminnych jednostek organizacyjnych.
3. Efektywne gospodarowanie mieniem komunalnym.
4. Współpraca z innymi jednostkami samorządu terytorialnego w ramach różnych ugrupowań współpracy terytorialnej.
5. Rozwój współpracy transgranicznej i międzynarodowej.
6. Współpraca z organizacjami pozarządowymi i włączanie ich w procesy rozwojowe.
7. Wdrożenie nowych narzędzi tworzenia i zarządzania.
8. Aktywna polityka informacyjna i promocyjna integrująca mieszkańców i organizacje pozarządowe.
9. Wydajny system gospodarki odpadami.
10. Modernizacja i rozbudowa oświetlenia ulicznego na terenie Gminy.
11. Opieka, konserwacja i utrzymanie pomników przyrody i zabytków.
12. Wsparcie procesów samoorganizowania się mieszkańców.
13. Poprawa systemu bezpieczeństwa publicznego.
14. Wzrost skuteczności w zakresie pozyskiwania dotacji UE na lokalne projekty, a szczególnie realizowane w partnerstwach.

4.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Krasnopol.

W Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krasnopol przyjętego Uchwałą nr XXXIXV/173/01 Rady Gminy z dnia z dnia 25 maja 2001 r. z póź. zm. nakreślono cele i kierunki zachowania dziedzictwa kulturowego oraz ochrony krajobrazu kulturowego gminy, które przedstawia poniższy cytat:

Krajobraz kulturowy gminy ulega gwałtownym przeobrażeniom od 2 poł. lat 70. XX wieku. Dawna tradycyjna zabudowa jest wypierana przez współczesne budownictwo o utylitarnych formach.

Należy pamiętać, że oddziaływanie krajobrazu kulturowego na mieszkańców jest bardzo ważnym elementem zachowania tożsamości kulturowej. Wprowadzenie do krajobrazu obiektów degradujących ma istotny wpływ na rozwój świadomości społeczności lokalnej. Aby powstrzymać degradację tej świadomości, konieczne jest utrzymanie określonych wartości materialnych.

W zakresie ochrony wartości materialnych należy:

1. Zwrócić szczególną uwagę na ochronę zabudowy Krasnopola wraz z cmentarzem oraz zespołem kościoła parafialnego;
2. Zachować tradycyjny układ przestrzenny Krasnopola;
3. Rozpocząć działania prowadzące do utworzenia muzeum regionalnego sztuki i rękodzieła ludowego;
4. Wraz ze służbami konserwatorskimi podjąć zdecydowane działania (poprzez istniejące instrumenty prawne) polegające na ochronie zabudowy dworu i parku w Szejpiskach a spichlerz poddać rekonstrukcji;
5. Otoczyć pełną opieką obiekty wpisane do rejestru zabytków lub przewidywane do uznania za zabytkowe oraz wydzielić określoną pulę środków finansowych z budżetu gminy na ich remonty i zabezpieczenie;
6. Podjąć działania mające na celu budowę parku etnograficznego w Remieńkiniu lub Piotrowej Dąbrowie;
7. Podjąć działania mające na celu opracowanie szczegółowego programu ochrony, konserwacji i ekspozycji grodziska w Żubronajciach;
8. Objąć ochroną prawną przede wszystkim duże obszary jednostki architektoniczne - krajobrazowe;
9. Dla okolic jeziora Gremzdy, Dłgie opracować miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, których zapisy jednoznacznie określą m.in. wielkość działek, formy obiektów rekreacyjnych oraz ich usytuowanie (w pewnym oddaleniu od akwenu, poza miejscami eksponowanymi - np. na szczytach wzgórz);
10. Podjąć działania mające na celu narzucenie rygorów w zakresie utrzymania historycznie rozplanowanych struktur przestrzennych, rozłogów pól, utrzymania istniejącej sieci drożnej, zachowania form budownictwa mieszkalnego i gospodarczego;
11. Opracować katalog projektów budownictwa, który propagowałby regionalne formy architektury, detalu architektonicznego oraz dawał wskazania w zakresie materiału i kolorystyki obiektów;
12. Podjąć współpracę z wyższymi uczelniami w celu prowadzenia prac wykopaliskowych na

wskazanych stanowiskach archeologicznych oraz potencjalnych grodziskach.

W zakresie ochrony niematerialnych wartości kulturowych należy:

1. Podjąć działania mające na celu powstanie i prowadzenie zespołów ludowych.
2. Podjąć działania mające na celu naukę rękodzieła i wytwórczości ludowej.

Prace nad zachowaniem materialnej spuścizny powinny być prowadzone równolegle z ochroną wartości niematerialnych.

Polityka osiągnięcia celów zachowania dziedzictwa i krajobrazu kulturowego obejmuje następujące kierunki i zasady działania:

1. Ochronę szeroko rozumianego krajobrazu kulturowego - krajobraz kulturowy podlegający ochronie został wyznaczony za pomocą stref ochrony konserwatorskiej (SOK).
2. Ochronę i konserwację zabytków budownictwa, ruralistyki i architektury wpisanych do rejestru zabytków, niezależnie od ich stanu zachowania, właściwą ich ekspozycję i udostępnienie dla turystyki krajoznawczej poprzez odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających.
3. Ochronę obiektów archeologicznych i paleontologicznych, takich jak ślady terenowe pierwotnego osadnictwa i działalności człowieka oraz wszelkie wytwory dawnych kultur.
4. Przeciwdziałanie dewastacji krajobrazu elementami infrastruktury technicznej.
5. Ograniczenie lokalizacji nowej zabudowy w strefach ochrony konserwatorskiej (SOK).
6. Zalecanie stosowania materiałów budowlanych charakterystycznych dla terenu gminy, kontynuowanie regionalnych tradycji budowlanych.
7. Ścisłe określenie zasad lokalizacji nowych obiektów kubaturowych - zasady te powinny obejmować zabudowę siedliskową i rekreacyjną - należy utrzymać rygory budowlane w obszarach stykających się z Wigierskim Parkiem Narodowym oraz unikać lokalizowania budynków na eksponowanych wyniesieniach, szczególnie istotne jest, aby wznoszone budynki nie zasłaniały widoków na obiekty zabytkowe w strefie „B”, siedliska muszą być wtopione w naturalne ukształtowanie terenu.
8. Kształtowanie współczesnej zabudowy układów wsi w nawiązaniu do zabudowy tradycyjnej i przeciwdziałanie tendencjom do rozpraszania zabudowy wsi.
9. Pozyskiwanie i stwarzanie zachęt dla inwestorów zainteresowanych zagospodarowaniem i odnową obiektów zabytkowych.

Cele i kierunki ochrony obszarów i obiektów chronionych i zasady ich ochrony

W celu zachowania zasobów środowiska przyrodniczego, krajobrazu i dóbr kultury wyodrębnia się obszary i obiekty:

1. objęte ochroną, zaznaczone na rysunku studium:
 - obszar Wigierskiego Parku Narodowego i jego strefy ochronnej,

- rezerваты przyrody,
 - pomniki przyrody,
 - użytki ekologiczne,
 - zabytki architektury,
 - zabytki archeologiczne,
 - parki dworskie,
 - cmentarze,
 - lasy ochronne,
 - akweny objęte strefą ciszy,
 - obszar chronionego krajobrazu ze strefami ochronnymi wokół jezior,
2. proponowane do ochrony, zaznaczone na rysunku studium:
- sieć ECONET – u,
 - strefy ochrony konserwatorskiej.

Ustala się następujące kierunki i zasady działania:

1. Zasady działania w istniejących obszarach i obiektach chronionych ustanowione na mocy prawa, zostały przedstawione w części: UWARUNKOWANIA.
2. Zasady działania na obszarach lasów ochronnych zgodnie z zarządzeniem nr 73 MOŚ,ZNiL z dnia 31 sierpnia 1993 r. w sprawie uznania za ochronne lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, a będących w zarządzie Lasów Państwowych.
3. Tereny leżące w granicach WPN, lecz nie stanowiące własności Skarbu Państwa będące w zarządzie Wigierskiego Parku Narodowego, podlegają ochronie krajobrazowej w rozumieniu zapisów art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody oraz jako krajobraz kulturowy w rozumieniu art. 5 ust. 122 ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury.
4. Tereny leżące w granicach WPN podlegają zasadom zagospodarowania i ochrony zawartym w Planie ochrony Wigierskiego Parku Narodowego, zatwierdzonym Zarządzeniem Ministra Środowiska Nr 28 z dnia 30 marca 2000 r.
5. Zasady działania w projektowanych obszarach chronionych będą ustanowione wraz z ich powstaniem i zatwierdzeniem.
6. Obszary chronione wymagają środków finansowych w celu utrzymania ich w stanie naturalnym. Środki takie można pozyskiwać w ramach Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚ i GW), Banku Ochrony Środowiska (BOŚ), przy udziale wydziałów UW oraz pomocy funduszy zagranicznych np. PHARE i SAPARD przy współudziale samorządów lokalnych.

7. Aby zachować w stanie nienaruszonym wydzielone obszary wód podziemnych bez izolacji i średnio izolowane (wrażliwość terenu - możliwość zanieczyszczenia wód), należy podjąć działania mające na celu specjalne traktowanie ich przez przyszłych użytkowników. Do działań takich należy zaliczyć m.in.:
- a) budowę oczyszczalni ścieków na terenie gminy,
 - b) dbałość o gospodarkę wodno – ściekową całej gminy,
 - c) skanalizowanie dróg, szczególnie tras często uczęszczanych o znaczeniu międzynarodowym.
8. W celu zachowania zasobów kulturowych i zabytkowych oraz krajobrazu kulturowego, wyodrębniono obszary i obiekty zaznaczone na rysunku studium, określone jako strefy ochrony konserwatorskiej (SOK).
9. W celu zachowania zasobów kulturowych i zabytkowych oraz krajobrazu kulturowego, należy respektować ścisłą ochronę prawną, której podlegają obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa suwalskiego (zasób obiektów zabytkowych i kulturowych) - m.in. otoczyć szczególną troską i opieką stare parki i cmentarze oraz właściwie wytyczyć ścieżki dydaktyczno - przyrodnicze.
10. W celu wykonania obowiązków w zakresie dbałości o dobra kultury oraz uwzględnienia zadań ochrony zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (art. 11 ust. 1 ustawy o ochronie dóbr kultury) Zarząd Gminy musi przedkładać do uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projekty planów miejscowych, które dotyczą obszarów wyznaczonych stref konserwatorskich.
11. W granicach obszarów objętych ochroną archeologiczną określa się następujące zasady i kierunki działania:
- a) zakaz prowadzenia jakichkolwiek prac ziemnych w obrębie obiektu archeologicznego bez zgody konserwatora zabytków archeologicznych,
 - b) wszelkie prace wykonywane w obrębie obiektu muszą być prowadzone pod nadzorem archeologa,
 - c) podejmowanie działań mających na celu zmianę sposobu zagospodarowania chronionego stanowiska może odbywać się jedynie na podstawie decyzji właściwego organu ds. Ochrony Zabytków Archeologicznych,
 - d) wyklucza się przekształcenie chronionego stanowiska i jego otoczenia, bądź użytkowanie, które mogło by spowodować degradację ich wartości naukowej i kulturowej.

4.1.3 Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Krasnopol.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Krasnopol został przyjęty uchwałą Nr VIII/40/03 Rady Gminy Krasnopol z dnia 30 czerwca 2003 r. W ustaleniach Planu w zakresie kształtowania zabudowy w którym § 5 ust. 3 brzmi: „architektura projektowanych obiektów powinna harmonizować z tradycyjną architekturą wiejską i otaczającym krajobrazem. Zaleca się obiekty o wysokości maksymalnie do dwóch kondygnacji nadziemnych i z poddaszem użytkowym przystosowanym do celów mieszkalnych, z poziomem parteru wyniesionym nad poziom terenu nie więcej niż 90,00 cm. Do kształtowania elewacji należy stosować naturalne, tradycyjne materiały budowlane: dachówkę i cegłę ceramiczną, kamień, drewno. Gabaryty budynków, podziały elewacji, proporcje i wielkości otworów okiennych i drzwiowych należy dostosować do istniejących w sąsiedztwie obiektów. Zadrzewienie roślinnością niską i wysoką, rodzimą występującą w sąsiedztwie”.

4.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

Najbardziej cennym obiektem na terenie Gminy Krasnopol jest Kościół Parafialny pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego wybudowany w 1862 r. Nosi on cechy charakterystycznego dla XIX wieku stylu klasycystycznego oraz dwór w zespole dworskim w miejscowości Szejpiszki wybudowany w 1983 r.

4.2.1. Zarys historii gminy.

Gmina Krasnopol położona jest w północno-wschodniej części Polski w powiecie sejneńskim i zajmuje obszar 172 km². Podzielona jest na 37 sołectw. Na dzień 30 listopada 2022 r. gmina liczy 3705 mieszkańców.

26% powierzchni Gminy Krasnopol obejmuje Wigierski Park Narodowy wraz z otuliną. Jest to teren wzmożonej ochrony szczególnych wartości przyrodniczych, geologicznych i krajobrazowych 15 jezior pierwszej i drugiej klasy czystości plus rzeki stanowią 6,2% powierzchni gminy. Na terenie gminy nie ma zakładów przemysłowych ani produkcyjnych, mieszkańcy utrzymują się głównie z rolnictwa i dodatkowo prowadzonej działalności agroturystycznej.

Od 2010 r gmina posiada herb i flagę zaakceptowaną przez Komisję Heraldyczną MSWiA. Herbem Gminy Krasnopol jest na tarczy czerwonej ręka zbrojna srebrna z mieczem srebrnym

o rękoności i jelu złotym nad korabiem złotym.

Pierwotnie Jaćwieskie tereny obecnej gminy Krasnopol od XV wieku znalazły się w Wielkim Księstwie Litewskim, administracyjnie w powiecie przelomskim w województwie Troki, diecezji Wilno. Kolonizacja środkowej części regionu nastąpiła później niż kolonizacja obrzeży i miała miejsce pod koniec XVII i na początku XVIII wieku. Tam gdzie pozostały jeszcze „kolonizacyjne luki” a dotyczyło to również obszaru dzisiejszej gminy Krasnopol – administrator ekonomii grodzieńskiej Antoni Tyzenhaus rozpoczął zakładanie osad.

Ekonomię podzielił na gubernie a następnie na mniejsze jednostki tzw. klucze, z których każdy miał posiadać miasto, folwark i kilka wsi. Gubernie dla dóbr stołowych (czyli przeznaczonych na utrzymanie króla i dworu) na tych terenach stanowiły Szczebra, a miastem dla jednego z jej kluczy miał być Krasnopol. Tak też się stało. Gubernator szczerbski Maciej Eysymont (Eysmont) 1770 r wybrał siedlisko dla Krasnopola.

Już w 1770 r Krasnopol nazwany był miastem i najpewniej wtedy nadany został przywilej praw miejskich, które Krasnopol utracił w 1805 r, do czego przyczyniła się pruska polityka likwidacji polskich miast, gdy tereny znalazły się we władaniu Prus po I rozbiorze Rzeczypospolitej. W 1781 r. król Stanisław August Poniatowski ufundował kościół i podpisał przywilej powstania w Krasnopolu parafii. Tereny Gminy Krasnopol od 1807 r. należały do Księstwa warszawskiego, a od 1815 r do guberni suwalskiej Królestwa Polskiego. Do dnia dzisiejszego charakter zagospodarowania samego Krasnopola w postaci obszernego rynku w centrum, z którego wybiega 5 ulic stanowi przykład zabytkowego planowania układów miejskich.

W 2010 roku Uchwałą Nr XXXII?184/10 Rady Gminy Krasnopol ustanowiony został herb i flaga oraz pieczęcie gminy. Herbem Gminy jest na tarczy czerwonej ręka zbrojna srebrna z mieczem srebrnym o rękoności i jelu złotym nad korabiem złotym. Flaga gminy barwami odpowiada barwom herbu województwa podlaskiego oraz historycznej flagi Wielkiego Księstwa Litewskiego i województwa trockiego, zindywidualizowana jest przez umieszczenie na niej herbu gminy.

Gmina nie jest również zasobna w surowce mineralne; znajdują się tu jedynie złoża torfu, którego udokumentowane zasoby wynoszą ponad 1000 hektarów.

4.2.2 Krajobraz kulturowy.

Największym bogactwem naszego terenu jest jego ukształtowanie, czyste krystaliczne powietrze, oraz nieskażona działalnością człowieka przyroda, jej obfitość, różnorodność, niepowtarzalność. Krajobraz gminy zachował walory zabytkowe i przyrodnicze. Wyraźne historyczne układy pól z rozdzieleniem przez miedzę, obsadzenia gospodarstw i dróg lokalnych są przemieszane z wyraźnie występującą współczesną zabudową mieszkalną i gospodarczą. W dużej mierze nie uległ on jeszcze zniszczeniu ani nie poddał się dominacji form współczesnych.

Dosyć dobrze zachowały się formy zabudowy wiejskiej. Walory przyrodnicze i krajobrazowe, którymi są jeziora, rzeki, lasy zachwycają turystów a kwatery agroturystyczne, pola namiotowe, campingowe zachęcają do organizowania wypoczynku i aktywnej turystyki. Gmina umożliwia uprawianie turystyki aktywnej: spływy kajakowe, wycieczki piesze, rowerowe, jeździectwo a zimą narciarstwo biegowe.

Na terenie gminy znajdują się trzy ścieżki edukacyjne Wigierskiego Parku Narodowego: „Płazy”, „Puszcza”, „Dary Natury”. Wędrówkę ułatwiają wyznaczone szlaki piesze i rowerowe. Przebiega tu między innymi Podlaski Szlak Bociani oraz międzynarodowa trasa rowerowa EURO VELO R- 11. Przez gminę prowadzą również dwa szlaki papieskie „Tajemnice Światła” (pieszy, rowerowy, samochodowy, narciarski i kajakowy) oraz „Tajemnice Zawierzenia” (kajakowy).

Na krajobraz kulturowy Gminy Krasnopol, jako ważny element dziedzictwa kulturowego, składają się:

- obiekty architektury wiejskiej (chaty, domy mieszkalne, budynki gospodarcze),
- kościół,
- cmentarze,
- układ urbanistyczny miejscowości Krasnopol,
- tradycyjne formy budynków,
- pomniki przyrody

Tradycje folkloru ludowego promuje Zespół Wielopokoleniowy Ruczaj, który reprezentuje gminę na różnego rodzaju festynach, spotkaniach, koncertach, imprezach dożynkowych na terenie kraju jak również i za granicą. Organizatorem imprez kulturalnych jest Gminne Centrum Czytelnictwa i Kultury organizujący zajęcia, spotkania podtrzymujące i popularyzujące tradycyjne formy rzemiosła tj: kowalstwo, rzeźbę ludową, tradycję kulinarną, malarstwo. W promowanie i podtrzymywanie naszej kultury i tradycji oraz obyczajów religijnych czynnie włącza się parafia będąca od wielu lat współorganizatorem dożynek parafialnych połączonych z odpustem Przemienienia Pańskiego, konkursów na palmy wielkanocne, wieńce dożynkowe i śpiewanie kolęd.

4.2.3. Zabytki nieruchome.

Zabytki nieruchome to głównie drewniane wiejskie chałupy, budynki inwentarskie ,szerokofrontowe posiadające bogate zdobnictwo elewacji.

Do rejestru zabytków wpisana jest również część układu przestrzenny Krasnopola. Układ przestrzenny oparto na siatce prętowej z dwiema prostopadłymi osiami, stanowiącymi odcinki

starych traktów. Obecnie zachowany jest pierwotny układ z okresu lokacji.

Do rejestru zabytków wpisany został Zespół Kościoła Parafialnego P.W Przemienia Pańskiego w Krasnopolu wraz z Kaplicą św. Agaty w granicach ogrodzenia kościelnego.

Wartość zabytkową stanowi daszek nad studnią krytą wiórem, która usytuowana jest w centralnej części Krasnopola.

Do zabytków nieruchomości należą również dwa cmentarze rzymskokatolickie, cmentarz żydowski oraz cmentarze z I wojny światowej położone w miejscowości Pawłówka i Kopiec.

Gminna ewidencja zabytków nie zawiera innych zabytków oprócz wpisanych do rejestru zabytków i do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Wykaz zabytków ujętych ewidencji zabytków

Lp	Miejscowość	Nazwa zabytku	Nr w rejestrze zabytków	Data wpisu do rej. zabytków
1	Aleksandrowo	zagroda nr 26	321 z dn. 21.01.1983 r.	KL.WKZ 534/321/d/83
2	Aleksandrowo	budynek mieszkalny w zespole zagrody nr 26	321 z dn. 21.01.1983 r.	KL.WKZ 534/321/d/83
3	Aleksandrowo	piwnica w zespole zagrody nr 26	321 z dn. 21.01.1983 r.	KL.WKZ 534/321/d/83
4	Aleksandrowo	budynek mieszkalny-chałupa nr 28		
5	Kopiec	cmentarz wojenny z I wojny św.	326 z dn. 10.03.1983	KL.WKZ 534/326/d/83
6	Krasne	zagroda nr 23	174 z dn. 02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/174/d/81
7	Krasne	dom w zagrodzie nr 23	174 z dn. 02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/174/d/81
8	Krasne	chlew w zagrodzie nr 23	174 z dn. 02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/174/d/81
9	Krasne	spichrz w zagrodzie nr 23	174 z dn. 02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/174/d/81
10	Krasne	stodoła w zagrodzie nr 23	174 z dn.02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/174/d/81
11	Krasnopol	część układu urbanistycznego	437 z dn. 28.11.1985 r.	KL.WKZ 534/437/d/85
12	Krasnopol	kościół p.w. Przemieniania Pańskiego	916 z dn. 17.08.1992 r.	KL.WKZ 534/916/d/92
13	Krasnopol	plebania		
14	Krasnopol	organistówka		
15	Krasnopol	kaplica św. Agaty	916 z dn. 17.08.1992 r.	KL.WKZ 534/916/d/92
16	Krasnopol	cmentarz rzymskokatolicki (stary)	634 z dn. 11.01.1989 r.	KL.WKZ 534/634/d/89
17	Krasnopol	cmentarz rzymskokatolicki (nowy)	635 z dn. 11.01.1989 r..	KL.WKZ 534/635/d/89
18	Krasnopol	cmentarz żydowski		
19	Krasnopol	szkoła		
20	Krasnopol	stolarnia-wiatrak		
21	Krasnopol	budynek mieszkalny-chałupa nr 27		

22	Krasnopol	budynek gospodarczy- obora w zagrodzie nr nr 27		
23	Krasnopol	daszek nad studnią położoną na rynku wsi	49 z dn. 28.11.1980 r.	KL.WKZ 534/49/d/79
24	Krasnopol Drugi	dom mieszkalny-chałupa nr 37		
25	Nowa Żubrówka	zagroda nr 2	24 z dn.13.04.1979 r.	
26	Nowa Żubrówka	budynek mieszkalny- chałupa nr 2	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79
27	Nowa Żubrówka	budynek gospodarczy- chlew w zagrodzie nr 2	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79
28	Nowa Żubrówka	budynek gospodarczy- stodoła w zagrodzie nr 2	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79
29	Nowa Żubrówka	budynek gospodarczy- spichrz w zagrodzie nr 2	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79
30	Nowa Żubrówka	budynek gospodarczy- kurnik w zagrodzie nr 2	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79
31	Nowa Żubrówka	budynek mieszkalny - chałupa nr 12		
32	Nowa Żubrówka	piwnica w zagrodzie nr 2	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79
33	Pawłówka	cmentarz wojenny z I wojny św.	332 z 10.03.1983 r.	KL.WKZ 534/332/d/83
34	Remieńkiń	budynek mieszkalny - chałupa nr 22 (ob. nr 23)	170 z dn.02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/170/d/81
35	Remieńkiń	budynek mieszkalny - chałupa nr 29 (ob. nr 30)	171 z dn.02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/171/d/81
36	Remieńkiń	budynek mieszkalny - chałupa nr 31 (ob. 32)	172 z dn.02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/172/d/81
37	Romanowce	budynek gospodarczy- spichlerz w zagrodzie nr 33		
38	Romanowce	budynek gospodarczy- stodoła w zagrodzie nr 36		
39	Romanowce	budynek mieszkalny- chałupa nr 40		
40	Romanowce	budynek mieszkalny- chałupa nr 45		
41	Szejpizski	zespół dworski	336 z dn. 11.03.1983	KL.WKZ 534/336/d/83
42	Szejpizski	dwór w zespole dworskim	336 z dn. 11.03.1983 r.	KL.WKZ 534/336/d/83
43	Szejpizski	kuźnia w zespole dworskim	336 z dn. 11.03.1983 r.	KL.WKZ 534/336/d/83
44	Szejpizski	spichrz w zespole dworskim	336 z dn. 11.03.1983	KL.WKZ 534/336/d/83

45	Szejpiszki	pozostałości parku krajobrazowego w zespole dworskim	336 z dn. 11.03.1983 r.	KL.WKZ 534/336/d/83
46	Głuszyn	cmentarz staroobrzędowców		

Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytku	Nr rejestru zabytków	Data wpisu do rejestru zabytków
1	Aleksandrowo	Zagroda nr 26	321	21.01.1983
2	Kopiec	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	326	10.03.1983
3	Krasne	Zagroda nr 23	174	02.06.1981
4	Krasnopol	Układ urbanistyczny (część)	437	28.11.1985
5	Krasnopol	Zespół kościoła parafialnego p.w. Przemienienia Pańskiego	A-916	17.08.1992
6	Krasnopol	Cmentarz rzymsko-katolicki (stary)	634	11.01.1989
7	Krasnopol	Cmentarz rzymsko-katolicki (nowy)	635	11.01.1989
8	Krasnopol	Daszek nad studnią	49	09.002.1980
9	Nowa Żubrówka	Zagroda nr 2	24	13.04.1979
10	Pawłówka	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	332	10.03.1983
11	Remieńki	Dom nr 22	170	02.06.1981
12	Remieńki	Dom nr 29	171	02.06.1981
13	Remieńki	Dom nr 31	172	02.06.1981
14	Szejpiszki	Zespół dworski	336	11.03.1983

4.2.4. Zabytki archeologiczne.

Na terenie gminy znajdują się zabytki archeologiczne. W przeważającej liczbie są to; ślady osadnicze, osady, obozowiska, które są pozostałością począwszy od epoki kamienia jak i czasów nowożytnych. Najbardziej znanym zabytkiem jest Grodzisko pradziejowe zwane „Górą Różańcową” w miejscowości Żubronajcie. Grodzisko położone jest na wschód od miejscowości, w pobliżu brzegu

jeziora Żubrowo. Jest to najwyższe wzniesienie na terenie naszej gminy. Jego granice stanowią, od południa i wschodu droga polna z Żubronajcia do miejscowości Krasnopol, od zachodu i północy podstawa stoku wzniesienia. Grodzisko jest bardzo cennym zabytkiem archeologicznym, pozostałością osadnictwa plemion bałtyjskich we wczesnej epoce żelaza (IV-I wiek p.n.e.). Stanowi centrum kompleksu osadniczego z tego okresu, jest bardzo istotnym elementem krajobrazu kulturowego naszej gminy.

Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

Lp	Miejscowość	Nazwa zabytku	Nr. w rejestrze zabytków
1	Żubronajcie	Grodzisko pradziejowe zwane „Różańcową Górą”	186

Oprócz zabytku archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków w Gminie Krasnopol jest zidentyfikowanych wiele stanowisk archeologicznych wskazujących na ślady osadnictwa poprzednich pokoleń począwszy od epoki kamienia aż po czasy nowożytny.

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH GMINY KRASNOPOL

Lp.	Nr. stanowiska na obszarze	Miejscowość	Nr. stanowiska w miejscowości	Funkcja	Datowanie
OBSZAR 15-86					
1	8	Krucieniszki	1	Osada	średniowiecze- okres nowożytny
2	12	Rudawka	1	Punkt osadniczy	średniowiecze
3	13	Rudawka	2	Ślad osadniczy	epoka kamienia
4	14	Rudawka	3	Ślad osadniczy	paleolit
5	15	Rudawka	4	Ślad osadniczy	wczesne średniowiecze
				Ślad osadniczy	średniowiecze – okres nowożytny
6	16	Rudawka	5	Ślad osadniczy	epoka kamienia
				Ślad osadniczy	późne średniowiecze – okres nowożytny
7	17	Rudawka	6	obozowisko	Paleolit
				Ślad osadniczy	Średniowiecze
OBSZAR 15-87					
1	4	Szejpiszki	1	Ślad osadniczy	epoka kamienia
2	5	Murowany Most	1	Ślad osadniczy	wczesne średniowiecze
3	6	Murowany Most	2	Ślad osadniczy	okres wędrówki ludów k. zachodniobałtyj

					ska
4	7	Romanowce	1	Ślad osadniczy	mezolit
5	9	Szejpiszki	2	Ślad osadniczy	wczesne średniowiecze
				punkt osadniczy	późne średniowiecze – okres nowożytny
6	10	Murowany Most	3	Ślad osadniczy	wczesne średniowiecze
				punkt osadniczy	późne średniowiecze – okres nowożytny
OBSZAR 16-86					
1	1	Orlinek	1	Ślad osadniczy	Neolit, k. ceramiki sznurowej
2	2	Krucieniszki	2	ślad osadniczy	Neolit-kultury strefy leśnej
3	3	Piotrowa Dąbrowa	1	ślad osadniczy	neolit
4	4	Żubronajcie	1	grodzisko	wczesna epoka żelaza
5	5	Żubronajcie	2	osada nr. 1	wczesna epoka żelaza i okres późnorzymski
				ślad osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
6	6	Żubronajcie	3	osada nr. 1	wczesna epoka żelaza i okres późnorzymski
7	7	Żubronajcie	4	cmentarzysko	kres wędrówki ludów k. sudowska
8	8	Żubronajcie	5	ślad osadniczy	późny okres rzymski okres wędrówki ludów k. sudowska
				ślad osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
9	9	Jegleniszki	1	obozowisko	neolit
				osada	Średniowiecze- okres nowożytny
10	10	Jegleniszki	2	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				osada	średniowiecze- okres

					nowożytny
11	11	Jegleniszki	3	śląd osadniczy	Późny neolit k. ceramiki sznurowej
				śląd osadniczy osada	starożytność średniowiecze- okres nowożytny
12	12	Czarna Buchta	1	obozowisko	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
13	13	Czarna Buchta	2	osada	średniowiecze- okres nowożytny
14	14	Czarna Buchta	3	obozowisko	wczesna epoka brązu
				śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
15	15	Czarna Buchta	4	osada	średniowiecze- okres nowożytny
16	16	Czarna Buchta	5	osada	średniowiecze- okres nowożytny
17	17	Jeglówek	1	osada	średniowiecze- okres nowożytny
18	18	Jegliniec	1	osada	średniowiecze- okres nowożytny
19	19	Jegliniec	2	obozowisko	neolit?
				osada	średniowiecze- okres nowożytny
20	20	Jegliniec	3	osada	średniowiecze- okres nowożytny
21	21	Pojezierze	1	śląd osadniczy	starożytność
				osada	średniowiecze- okres nowożytny
22	22	Pojezierze	2	obozowisko	neolit
				śląd osadniczy	późny okres rzymski okres wędrówki ludów

					k. sudowska
				osada	średniowiecze- okres nowożytny
23	23	Remieńkiń	3	śląd osadniczy	Starożytność
				osada	późny okres rzymski okres wędrówki ludów k. sudowska
				śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				osada	średniowiecze- okres nowożytny
24	24	Jegliniec	4	śląd osadniczy	epoka kamienia
25	25	Piotrowa Dąbrowa	2	śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
26	26	Jegliniec	5	śląd osadniczy	późny okres rzymski okres wędrówki ludów k. sudowska
				śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
27	27	Jegliniec	6	śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
28	28	Jegliniec	7	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
29	29	Jegliniec	8	śląd osadniczy	starożytność
				osada	średniowiecze- okres nowożytny
30	30	Jegliniec	9	osada	średniowiecze- okres nowożytny
31	31	Linówek	1	śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
32	32	Krasnopol	3	śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
33	33	Wysoka Góra	1	śląd osadniczy	średniowiecze
34	34	Wysoka Góra	2	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska

				osada	średniowiecze- okres nowożytny
35	35	Królówek	1	śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
36	36	Królówek	2	śląd osadniczy	starożytność
37	37	Krasnopol	4	śląd osadniczy	wczesna epoka brązu
				śląd osadniczy	późny okres rzymski k. sudowska
38	38	Krasnopol	5	śląd osadniczy	neolit
39	39	Piotrowa Dąbrowa	3	osada	średniowiecze- okres nowożytny
40	40	Jeglówek	2	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				osada	średniowiecze- okres nowożytny
41	41	Jeglówek	3	śląd osadniczy	średniowiecze
42	42	Gremzdel	1	osada	średniowiecze- okres nowożytny
				śląd osadniczy	XVII-XZVIII w.
43	43	Gremzdel	2	śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
44	44	Czarna Buchta	6	śląd osadniczy	epoka brązu
				śląd osadniczy	późny okres rzymski- wczesne średniowiecze k. sudowska lub k. jaćwieska
45	45	Czarna Buchta	7	śląd osadniczy	epoka kamienia
46	46	Czarna Buchta	8	obozowisko	mezolit
				śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
47	47	Czarna Buchta	9	osada	średniowiecze- okres nowożytny
48	48	Czarna Buchta I	10	śląd osadniczy	neolit
49	49	Czarna Buchta	11	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze
				śląd osadniczy	średniowiecze-

					okres nowożytny
50	50	Jegleniszki	4	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				osada	średniowiecze-okres nowożytny
51	51	Jeglówek	4	osada	średniowiecze-okres nowożytny
52	52	Gremzdel	3	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
53	53	Czarna Buchta	12	osada	mezolit
				śląd osadniczy	starożytność
53	54	Krasnopol	6	śląd osadniczy	Epoka brązu
55	55	Remieńkiń I	4	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				śląd osadniczy	Okres nowożytny
56	56	Żubronajcie	7	osada	średniowiecze-okres nowożytny
57	57	Żubronajcie	8	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
58	58	Krasnopol	7	śląd osadniczy	epoka kamienia
59	59	Jegleniszki	4	śląd osadniczy	epoka kamienia
60	60	Krasnopol	8	osada	średniowiecze-okres nowożytny
OBSZAR 16-87					
1	1	Krasnopol	1	znalezisko luźne	neolit
2	2	Krasnopol	2	znalezisko luźne	XVI-XVIII w.
3	11	Romanowce	1	osada	średniowiecze
4	12	Romanowce	2	osada	średniowiecze
5	13	Romanowce	4	osada	średniowiecze-okres nowożytny
6	14	Romanowce	5	osada	średniowiecze
7	15	Romanowce	6	osada	średniowiecze-okres nowożytny
8	16	Romanowce	7	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska

				osada	średniowiecze- okres nowożytny
9	17	Romanowce	8	obozowisko	paleolit-neolit
10	18	Stabieńszczyzn a	1	obozowisko	neolit-wczesna epoka brązu
				osada	średniowiecze- okres nowożytny
11	19	Stabieńszczyzn a	2	obozowisko	epoka kamienia (neolit?)
				śląd osadniczy	Okres pradziejowy
				śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				osada	średniowiecze- okres nowożytny
12	20	Michnowce	1	osada	średniowiecze- okres nowożytny
13	21	Murowany Most	4	śląd osadniczy	okres nowożytny
				śląd osadniczy	okres nowożytny
14	22	Murowany Most	5	śląd osadniczy	epoka kamienia
15	23	Rutka Pachuckich	1	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze. k. jaćwieska
				osada	średniowiecze- okres nowożytny
16	24	Romanowce	9	śląd osadniczy	paleolit
				osada	okres nowożytny
17	25	Michnowce	2	śląd osadniczy	neolit-wczesna epoka brązu
				śląd osadniczy	okres nowożytny
18	26	Michnowce	3	śląd osadniczy	epoka kamienia
19	27	Michnowce	4	śląd osadniczy	epoka kamienia
20	28	Michnowce	5	śląd osadniczy	epoka kamienia
				śląd osadniczy	średniowiecze-

					okres nowożytny
21	29	Michnowce	6	osada	średniowiecze
22	30	Michnowce	7	osada	średniowiecze- okres nowożytny
23	31	Romanowce	10	osada	średniowiecze- okres nowożytny
24	32	Romanowce	11	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				osada	Średniowiecze
25	33	Romanowce	12	śląd osadniczy	neolit
26	34	Romanowce	13	śląd osadniczy	epoka kamienia
27	35	Romanowce	14	osada	średniowiecze- okres nowożytny
28	36	Romanowce	15	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
29	37	Romanowce	16	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				obozowisko	średniowiecze- okres nowożytny
30	38	Romanowce	17	śląd osadniczy	paleolit- neolit
31	47	Michnowce	8	śląd osadniczy	epoka kamienia
32	48	Michnowce I	9	śląd osadniczy	epoka kamienia
				śląd osadniczy	neolit- wczesna epoka brązu
				śląd osadniczy	Średniowiecze
33	49	Stabieńszczyzn a	3	obozowisko	neolit- wczesna epoka brązu
				śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
34	50	Michnowce	10	śląd osadniczy	średniowiecze
35	51	Michnowce	11	obozowisko	neolit- wczesna epoka brązu
				osada	okres rzymski okres wędrówki ludów k. sudowska
				śląd osadniczy	wczesne

					średniowiecze k. jaćwieska
				osada	średniowiecze- okres nowożytny
36	53	Michnowce	12	obozowisko	neolit- wczesna epoka brązu
				śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
37	54	Michnowce	13	śląd osadniczy	paleolit
				śląd osadniczy	średniowiecze- okres nowożytny
38	55	Stabieńszczyzna	4	śląd osadniczy	średniowiecze
39	56	Stabieńszczyzna	5	osada	średniowiecze- okres nowożytny
40	57	Klejwy	19	śląd osadnictwa	epoka kamienia
OBSZAR 17-86					
1	24	Remieńkiń	1	osada	mezolit
				osada	okres rzymski
2	25	Remieńkiń	2	osada	epoka kamienia
3	26	Aleksandrowo	1	osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
4	27	Aleksandrowo	2	osada	neolit
				osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
5	28	Aleksandrowo	3	osada	
				osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
6	29	Gremzdy Polskie	1	osada	średniowiecze
				osada	okres nowożytny (

					XVII-XVIII w.)
7	30	Gremzdy Polskie	2	osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
8	31	Gremzdy Polskie	3	osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
9	32	Gremzdy Polskie	4	osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
10	33	Gremzdy Polskie	5	osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
				osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
11	34	Krasnopol	9	osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
12	35	Krasne	1	osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
13	36	Maćkowa Ruda	5	osada	Epoka kamienia
				osada	Wczesne średniowiecze
				osada	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
OBSZAR 17-87					
1	3	Gremzdy Polskie	6	śląd osadniczy	epoka kamienia
2	4	Gremzdy Polskie	7	śląd osadniczy	epoka kamienia
3	5	Gremzdy Polskie	8	śląd osadniczy	epoka kamienia
4	6	Gremzdy Polskie	9	śląd osadniczy	epoka kamienia
5	7	Gremzdy Polskie	10	śląd osadniczy	mezolit kundajski krąg kulturowy
6	8	Buda Ruska	18	śląd osadniczy	epoka kamienia
7	9	Buda Ruska	19	śląd osadniczy	epoka kamienia
8	10	Buda Ruska	20	śląd osadniczy	epoka kamienia
9	11	Buda Ruska	21	śląd osadniczy	epoka kamienia
10	12	Buda Ruska	22	śląd osadniczy	epoka kamienia
11	13	Łopuchowo	1	śląd osadniczy	epoka kamienia
12	14	Łopuchowo	2	śląd osadniczy	epoka kamienia

13	15	Łopuchowo	3	śląd osadniczy	mezolit-epoka żelaza
14	17	Łopuchowo	4	śląd osadniczy	epoka kamienia
15	18	Łopuchowo	5	obozowisko	mezolit? kundajski krąg kulturowy?
16	19	Żłobin	1	śląd osadniczy	epoka kamienia
				osada	wczesna epoka żelaza
				śląd osadniczy	okres rzymski- okres wędrówek ludów k. sudowska
				śląd osadniczy	okres nowożytny
17	20	Żłobin	2	śląd osadniczy	mezolit – epoka żelaza
				śląd osadniczy	okres nowożytny
18	21	Żłobin	3	śląd osadniczy	późny paleolit
				śląd osadniczy	neolit – wczesna epoka brązu
19	22	Pawłówka	1	śląd osadniczy	epoka kamienia
20	23	Pawłówka	2	śląd osadniczy	epoka kamienia
21	24	Pawłówka	3	śląd osadniczy	epoka kamienia
22	25	Pawłówka	4	śląd osadniczy	mezolit- epoka żelaza
23	26	Pawłówka	5	śląd osadniczy	epoka kamienia
24	27	Krasnopol	10	śląd osadniczy	epoka kamienia
25	28	Krasnopol	11	śląd osadniczy	epoka kamienia
26	29	Krasnopol	12	śląd osadniczy	epoka kamienia
27	30	Jeziorki	13	śląd osadniczy	epoka kamienia
28	32	Głuszyn	10	śląd osadniczy	epoka kamienia
				śląd osadniczy	mezolit- wczesna epoka brązu
				śląd osadniczy	okres rzymski- okres wędrówek ludów k. sudowska

				śląd osadniczy	okres nowożytny
29	33	Głuszyn	11	śląd osadniczy	epoka kamienia
				śląd osadniczy	mezolit – epoka żelaza
				śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
30	34	Głuszyn	12	śląd osadniczy	epoka kamienia
				śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				śląd osadniczy	okres nowożytny
31	35	Głuszyn	13	śląd osadniczy	mezolit – epoka żelaza
32	36	Głuszyn	14	śląd osadniczy	Późny paleolit
				obozowisko-osada	epoka kamienia
				śląd osadniczy	pradziejowa
				śląd osadniczy	średniowiecze
33	37	Głuszyn	15	obozowisko-osada	epoka kamienia
34	38	Głuszyn I	16	śląd osadniczy	mezolit – epoka żelaza
35	39	Głuszyn	17	obozowisko-osada	epoka kamienia
36	40	Głuszyn	18	śląd osadniczy	mezolit – epoka żelaza
37	41	Głuszyn	19	śląd osadniczy	Późny paleolit
				śląd osadniczy	okres rzymski- okres wędrówek ludów k. sudowska
38	42	Głuszyn	20	śląd osadniczy	epoka kamienia
39	43	Głuszyn	21	śląd osadniczy	epoka kamienia
40	44	Krasnopol	13	śląd osadniczy	epoka kamienia
				śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
41	45	Krasnopol	14	obozowisko	późny paleolit
42	46	Krasnopol	15	śląd osadniczy	epoka kamienia

43	47	Krasnopol	16	obozowisko	późny paleolit
44	48	Krasnopol	17	śląd osadniczy	epoka kamienia
				śląd osadniczy	okres rzymski- okres wędrówek ludów k. sudowska
OBSZAR 18-86					
1	2	Rosochaty Róg	1	osada	mezolit
2	3	Maćkowa Ruda	1	osada	mezolit
3	4	Maćkowa Ruda	2	osada	mezolit
4	5	Maćkowa Ruda	3	osada	mezolit
5	6	Maćkowa Ruda	4	osada	Mezolit
				osada	okres wpływów rzymskich
6	7	Wioseczka	1	osada	paleolit
7	8	Kamień	1	Osada	wczesne średniowiecze
OBSZAR 18-87					
1	17	Maćkowa Ruda	6	śląd osadniczy	epoka kamienia
2	18	Buda Ruska	1	obozowisko	epoka kamienia
				osada	późne średniowiecze- okres nowożytny
3	19	Buda Ruska	2	śląd osadniczy	epoka nieokreślona
				śląd osadniczy	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				osada	okres nowożytny
4	20	Buda Ruska	3	śląd osadniczy	epoka kamienia
5	21	Buda Ruska	4	obozowisko	epoka kamienia
6	24	Buda Ruska	5	śląd osadniczy	późny paleolit
				obozowisko	epoka kamienia
				śląd osadniczy	mezolit-epoka żelaza
				śląd osadniczy	epoka nieokreślona
				śląd osadniczy	okres nowożytny
7	25	Buda Ruska	6	śląd osadniczy	Epoka nieokreślona
8	26	Buda Ruska	7	obozowisko	epoka kamienia
				obozowisko-	mezolit-epoka

				osada	żelaza
9	27	Buda Ruska	8	śląd osadniczy	epoka kamienia
10	28	Buda Ruska	9	śląd osadniczy	epoka kamienia
11	29	Buda Ruska	10	śląd osadniczy	neolit -wczesna epoka brązu
12	30	Buda Ruska	11	śląd osadniczy	epoka kamienia
13	31	Buda Ruska	12	śląd osadniczy	mezolit-epoka żelaza
14	32	Buda Ruska	13	śląd osadniczy	epoka kamienia
				śląd osadniczy	mezolit-epoka żelaza
15	33	Buda Ruska	14	śląd osadniczy	epoka kamienia
16	34	Buda Ruska	15	śląd osadniczy	epoka kamienia
17	35	Buda Ruska	16	śląd osadniczy	epoka kamienia
18	36	Buda Ruska	17	śląd osadniczy	późny neolit krąg kultur z liściakami
19	38	Jeziorki	1	śląd osadniczy	epoka kamienia
20	42	Jeziorki	2	śląd osadniczy	epoka kamienia
21	49	Jeziorki	3	śląd osadniczy	mezolit-epoka żelaza
22	50	Jeziorki	4	obozowisko	epoka kamienia
				śląd osadniczy	mezolit
				śląd osadniczy	mezolit-epoka żelaza
				śląd osadniczy	okres rzymski- okres wędrówek ludów
				śląd osadniczy	wczesne średniowiecze
				śląd osadniczy	późne średniowiecze
23	51	Jeziorki	5	śląd osadniczy	Mezolit wczesna epoka brązu
				osada- cmentarzysko	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
24	52	Jeziorki	6	obozowisko	późny paleolit mezolit
25	55	Jeziorki	7	śląd osadniczy	epoka kamienia
26	56	Głuszyn	1	śląd osadniczy	epoka kamienia
27	57	Głuszyn	2	śląd osadniczy	epoka kamienia
28	58	Głuszyn	3	obozowisko	epoka kamienia
				śląd osadniczy	mezolit k.

					janisławaska
				śląd osadniczy	mezolit-epoka żelaza
				śląd osadniczy	neolit-wczesna epoka brązu
29	59	Głuszyn	4	śląd osadniczy	późny paleolit – mezolit
				śląd osadniczy	mezolit-epoka żelaza
30	60	Jeziorki	8	śląd osadniczy	epoka kamienia
31	61	Jeziorki	9	Śląd osadniczy	późny paleolit – mezolit
				śląd osadniczy	epoka kamienia, epoka żelaza
				osada	wczesne średniowiecze k. jaćwieska
				osada	okres nowożytny
32	62	Jeziorki	10	śląd osadniczy	mezolit-epoka żelaza
33	63	Jeziorki	11	obozowisko	epoka kamienia
				śląd osadniczy	mezolit-epoka żelaza
				śląd osadniczy	okres nowożytny
34	64	Głuszyn	5	obozowisko	późny paleolit
				śląd osadniczy	epoka kamienia
35	65	Głuszyn	6	obozowisko	późny paleolit
36	66	Głuszyn	7	śląd osadniczy	późny paleolit
				śląd osadniczy	mezolit – wczesna epoka brązu
37	67	Głuszyn	8	obozowisko	późny paleolit
				śląd osadniczy	wczesne średniowiecze? k. jaćwieska?
38	68	Głuszyn	9	obozowisko	epoka kamienia
39	69	Jeziorki	12	Cmentarz?	okres nowożytny
OBSZAR 19-86					
1	2	Czerwony Krzyż Gmin Krasnopol	1	osada	okres wczesnorzymski

4.2.5. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków stanowią wystrój plastyczny i wyposażenie kościoła parafialnego p.w. Przemienienia Pańskiego w Krasnopolu. Zostały wpisane do rejestru zabytków dawnego województwa suwalskiego decyzją WKZ z dnia 20 lutego 1987 r KL.WKZ-533/46/87 pod Nr. rejestru zabytków B-317 (stary nr. rejestru B-46). Zabytkami są ołtarze główny i boczne, rzeźby i obrazy zdobiące ołtarze.

5. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Poniższa tabela zawiera analizę mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń uwarunkowań mający istotny wpływ na ochronę zabytków Gminy Krasnopol.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">zabytki i miejsca o charakterze historycznym, stanowią bogate źródło dziedzictwa kulturowego dla regionu,rosnące zainteresowanie zabytkami przez turystów,pielęgnowanie kultury i tradycji poprzez działania gminy, Gminnego Centrum Czytelnictwa i Kultury, parafii, szkół.bogate walory przyrodnicze i krajobrazowe gminypozytywne nastawienie części mieszkańców do wielowiekowej tradycji regionu i jego dziedzictwa kulturowego.	<ul style="list-style-type: none">zły stan zachowania znacznej części zabytków,wysoki koszt rewaloryzacji zabytków i brak w budżecie gminy środków finansowania tego rodzaju zadań,słaba promocja oraz edukacja dotycząca walorów środowiska kulturowego,słaba infrastruktura turystyczna,niska świadomość społeczna o prawach i obowiązkach właścicieli dotycząca należytego utrzymania obiektów historycznych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">rozwój agroturystyki,możliwość finansowania prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: państwowych, wyznaniowych, UE,zwiększone zainteresowanie organizacji pozarządowych, gmin wyznaniowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, uwzględnianie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym oraz w Zintegrowanym Programie Rozwoju Lokalnego Gminy Krasnopol, podejmowanie działań zwiększających	<ul style="list-style-type: none">pogarszający się stan techniczny zabytków spowodowanych niewłaściwym użytkowaniem,brak środków w budżecie gminy na zabezpieczenie zabytków,niewłaściwe prowadzenie przez właścicieli prywatnych prac budowlanych i konserwatorskich,mała ilość działań mających na celu promocję na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytkówbrak objęcia ochroną prawną wielu obiektów o znaczącej wartości,<ul style="list-style-type: none">niestabilność i luki legislacyjne zarówno w sferze finansowej, jak też ochrony zasobów

świadomość społeczną dotyczącą dziedzictwa kulturowego. <ul style="list-style-type: none"> • Uwzględnianie zabytków w promocji gminy 	kulturowych.
---	--------------

6. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

6.1. Priorytety, kierunki i zadania programu opieki.

Priorytet 1. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
Kierunki działań	Zadania
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	1. Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w planach zagospodarowania przestrzennego. 2. Włączenie problematyki z zakresu ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych gminy. 3. Uwzględnianie uwarunkowań z zakresu ochrony zabytków wszelkiego rodzaju w innych aktach prawa lokalnego. 4. Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków. 5. Merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych na odnowę zabytków. 6. Aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.
Ochrona układu urbanistycznego w miejscowości Krasnopol	Utrzymanie ład przestrzennego miejscowości Krasnopol poprzez ochronę historycznie ukształtowanego układu urbanistycznego miejscowości.
Priorytet 2 Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości	
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	1. Rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy. 2. Umieszczanie w opracowywanych folderach i broszurach informacji o zabytkach i wydarzeniach kulturalnych. 3. Wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z właściwym użytkowaniem i utrzymaniem.
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	1. Organizacja imprez kulturalnych mających na celu propagowanie tradycji i kultury regionu. 2. Organizacja i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych. 3. Opracowywanie, wydawanie i wspieranie tworzenia publikacji, folderów promocyjnych poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy. 4. Włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkole podstawowej. 5. Organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajobrazowych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii. 6. Informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy.
Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej	1. Umieszczanie w opracowanych broszurach i folderach informacji na temat szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, wodnych) wykorzystując walory dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. 2. Promocja wytworów artystów ludowych na wystawach, jarmarkach, imprezach kulturalnych na różnych szczeblach. 3. Promowanie produktów lokalnych (miód, ryby, sękacze, kartacze, kiszka ziemniaczana itp.) na targach, wystawach, festynach.

7. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy, w celu wywołania w nich pożądanego zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Krasnopol wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

Instrumenty prawne:

Programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, dokumenty wydane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych, uchwały Rady Gminy - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Instrumenty finansowe:

- dotacje,
- dofinansowania.

Instrumenty społeczne:

- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

Koordynacja i kontrola

Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,

Uruchomienie podanych instrumentów wymaga od władz i społeczności lokalnej inicjatywy i konkretnych działań, które są prowadzone w wielu sferach działalności, w tym:

- wykorzystanie istniejących przepisów prawnych związanych z polityką ochrony zabytków w celu przygotowania efektywnej polityki ochrony środowiska kulturowego w gminie,
- wykorzystanie regionalnych programów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla realizacji gminnego programu (programy na poziomie powiatu, województwa oraz kraju),

- pozyskiwanie wszelkich dostępnych źródeł finansowania opieki nad zabytkami i realizacji zadań określonych w tym programie,
- włączenie problematyki związanej z opieką nad zabytkami do planistycznych opracowań związanych z zagospodarowaniem przestrzennym gminy,
- tworzenie opracowań planistycznych odpowiednio dla potrzeb ochrony zabytków oraz sporządzanie analiz i oceny skutków wpływu planowanych działań inwestycyjnych na środowisko kulturowe gminy,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.

8. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent miasta) zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzać ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniając: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania Planu Opieki nad Zabytkami oraz efektywność ich wykonania. Wójt Gminy przedstawia Radzie Gminy Sprawozdanie. Po upływie 4 lat program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Gminy.

9. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym. Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.: Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje instrumentami finansującymi działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego na mocy przyjętych rozwiązań wynikających z „Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020”. Jednym z trzech instrumentów wdrażania przyjętych celów częściowych są Narodowe Programy Kultury, w tym Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”. Określony jest on poprzez

podprogramy, priorytety i działania, które MKiDN realizuje w corocznie ogłaszanych programach. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego co roku ogłasza programy, w ramach których można się ubiegać o dofinansowanie projektów związanych z ochroną zabytków. Mimo, że są one ogłaszane każdego roku, zakres merytoryczny i tematyczny w poszczególnych latach zasadniczo nie ulegał zmianie.

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez państwo nieruchomości ziemskie. Fundusz ten, stosownie do zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych wyrażonej w art. 25 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych, posiadających uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej. Fundusz Kościelny stanowi wyodrębnioną pozycję w części 43 budżetu państwa - wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne, w dziale 758 – różne rozliczenia, w rozdziale 75822 – Fundusz Kościelny, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych – obecnie Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane między innymi na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne).

Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków, działając z upoważnienia ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. 2022, poz. 840) ustala kryteria i sposób naboru wniosków oraz rozdziału środków finansowych na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami w ramach środków przyznanych przez Wojewodę Podlaskiego, pozostających w jego dyspozycji. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie:

- 1) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia wniosku, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków:
 - a) wymagających wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych,
 - b) niewymagających wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

2) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja) po przeprowadzeniu wszystkich prac lub robót, określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

3. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

4. Jeżeli zabytek, o którym mowa w ust. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

5. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust. 1, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

6. Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych zobowiązany jest dołączyć informację na ten temat wraz z uzasadnieniem, w którym zostanie opisana wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa zabytku albo też informację o konieczności przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych oraz innych dokumentów potwierdzających konieczność niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych. Wniosek nie zawierający takiego uzasadnienia zostanie potraktowany, jako wniosek o udzielenie dotacji w wysokości określonej zgodnie z §1 ust.3.

7. Łączna wysokość dotacji udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i wojewódzkiego konserwatora zabytków nie może przekraczać wysokości dofinansowania określonej w ust. 3-5.

Możliwość finansowania ochrony zabytków została włączona do działań współfinansowanych z Unii Europejskiej. Fundusze europejskie, tj. fundusze strukturalne, programy wspólnotowe oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy umożliwiły realizację wielu ciekawych inicjatyw, zarówno tych o charakterze infrastrukturalnym, jak i przedsięwzięć artystycznych. Działania związane z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego mogą być dofinansowywane z dwóch zasadniczych źródeł z funduszy Unii Europejskiej (Fundusze Strukturalne i Fundusz Spójności, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020). Ponadto istnieje możliwość finansowania ochrony zabytków z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków zgodnie z planu odbudowy gospodarki „Polski Ład”, który wesprze samorzady w poprawieniu stanu, odbudowie i remontach obiektów zabytkowych przyczyniając się tym samym do poprawy ich stanu i uchroni przed degradacją i niszczeniem”.

Wykonanie zadań w zakresie ochrony zabytków finansowane z budżetu gminy będzie realizowane w miarę posiadanych środków finansowych wynikających z bieżących potrzeb związanych z ochroną zabytków zarówno nieruchomości jak i całego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy.

Wszelkie prace porządkowe przy zabytkach prowadzone będą przez pracowników Urzędu Gminy Krasnopol.